

**DIRECCIONALITAT, RITME, ABAST I NATURALESA DEL
CANVI LINGÜÍSTIC EN CURS EN CATALÀ
NORD-OCCIDENTAL.
DE L'ANÀLISI DIALECTOMÈTRICA A LA REFLEXIÓ
SOCIOLINGÜÍSTICA**

ESTEVE VALLS I ALECHA
e.valls@ub.edu

L'objectiu d'aquesta tesi és analitzar la direccionalitat, el ritme, l'abast i la naturalesa del canvi lingüístic que, al llarg del segle XX i fins al dia d'avui, ha afectat i continua afectant els parlars nord-occidentals d'Andorra, Catalunya i la Franja, i determinar els factors comuns i particulars, tant externs com interns, que han propiciat les diferents evolucions d'aquests parlars en aquests tres àmbits administratius.

Per fer-ho, es parteix d'un corpus del català nord-occidental contemporani dissenyat i recollit específicament per a aquesta finalitat, que permet captar el dinamisme del canvi lingüístic en temps aparent a partir de les dades de 320 informants –dividits en quatre franges d'edat– dels 20 caps de comarca i 20 poblacions petites de les 20 comarques de parla nord-occidental. En total, el corpus utilitzat consta de 113.739 ítems, i s'analitza mitjançant una combinació de mètodes quantitius de tipus dialectomètric –la distància de Levenshtein i el mètode COD– i qualitius.

Més enllà de l'estudi de cas sobre el català nord-occidental, però, aquest treball vol aportar llum sobre determinats aspectes avui encara controvertits de la teoria general sobre el canvi lingüístic. Cal aclarir, per exemple, si les fronteres polítiques internes dels estats també poden desencadenar –talment com fan les fronteres interestatals– processos de convergència i divergència lingüístiques entre parlars tradicionalment similars. Com es veurà, aquesta tesi conté la primera descripció sistemàtica d'un cas d'efecte-frontera intraestatal.

Un segon aspecte que ha generat controvèrsia és la possibilitat que determinades categories lingüístiques es vegin afectades pels processos de canvi lingüístic per raons de prestigi abans que unes altres. Al llarg d'aquest treball es revisen les jerarquies universals d'estabilitat de les categories lingüístiques postulades fins ara i se'n proposa una de nova en base als resultats obtinguts.

En tercer lloc, alguns autors han lamentat que hi ha pocs casos documentats de difusió de les innovacions per contagi i han criticat que la majoria d'estudis dialectals recents encara parteixin de corpus relativament antics. Aquesta tesi conté un exemple empíricament contrastat d'aquest patró de difusió de les innovacions i ho fa en base a dades d'un corpus actual elaborat ad hoc.

En quart lloc, també s'ha considerat que les situacions en què diverses varietats similars es troben sota la influència d'estàndards de llengües diferents són poc freqüents; l'anàlisi de la situació a la Franja, on la varietat-sostre –això és, de prestigi– és l'estàndard espanyol –en contraposició a la resta de comarques nord-occidentals– proporcionarà un nou exemple contrastat de l'impacte que aquesta situació produeix en les tendències evolutives de parlars tradicionalment contigus en el contínuum dialectal.

Analitzats tots aquests aspectes s'ha optat, finalment, per defugir el positivisme mitjançant la inclusió d'un darrer apartat on es proposa una interpretació del canvi en termes sociolingüístics. Es tracta, al capdavant, no només de determinar els factors que donen compte de les diferents evolucions detectades, sinó també d'avaluar fins a quin punt poden haver influït en aquestes evolucions les discontinuïtats socioculturals i ideològiques fruit de l'escapçament polític de l'àmbit lingüístic català. Des del nostre punt de vista, la reducció de la variació interna i l'augment de l'efecte-frontera no es poden desvincular de la compartimentació autonòmica de les polítiques lingüístiques, d'una banda, i de la poca atenció envers la diversitat que s'ha donat en els plans de normalització lingüística, de l'altra. A la fi, doncs, es planteja la conveniència de reorientar les polítiques lingüístiques vigents perquè, desregularitzant la llengua en determinats àmbits i incidint especialment en les ideologies dels parlants, aquestes apostin per afavorir la consolidació d'un estat d'opinió favorable al manteniment a llarg termini de la diversitat dialectal de la llengua catalana.